

สิทธิส่วนบุคคลในความเป็นส่วนตัว

ตั้งแต่เริ่มต้นศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ internet สมาร์ทโฟน ทำให้เกิดช่องทางในการสื่อสารใหม่ ๆ อย่างรวดเร็ว เพียงแค่ปลายนิ้วสัมผัส ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในรูปและช่องทางใหม่เป็นความท้าทายและการสร้างโอกาสแก่ธุรกิจงานบริการ ประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญคือจะอย่างไรกับการกำกับดูแลสิทธิส่วนบุคคลหรือความเป็นส่วนตัวใน Social Network ซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคมจากการรวมตัวกันของคนที่ใช้บริการ Web-based และเทคโนโลยีทางด้าน Mobile ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารไปสู่การปฏิสัมพันธ์ (โต้ตอบกันมากขึ้น (บริการ Social Media ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีหลากหลาย อาทิ Facebook Twitter Google+ LinkedIn ฯลฯ)

“ความเป็นส่วนตัว (Privacy) มีความหมายกว้าง คลุมเครือ และเป็นที่ยกเถียงกันในสังคมปัจจุบัน หากมองจากมุมมองด้านกฎหมายและปรัชญา ความเป็นส่วนตัวตีความได้เป็น 2 นัย กล่าวคือนัยหนึ่งหมายถึง สิทธิที่จะได้อยู่ตามลำพังโดยไม่มีใครมายุ่งเกี่ยว (the right to be let alone) และอีกนัยหนึ่ง ความเป็นส่วนตัวหมายความว่า สิทธิในการควบคุมสารสนเทศส่วนบุคคลโดยห้ามบุคคลอื่นเข้าถึงข้อมูลส่วนตัว¹ ทั้งสองนัยความหมายนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน หากเราให้คุณค่าของศักดิ์ศรีบุคคลแล้ว แต่ละคนย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพในการกระทำของตน และข้อมูลส่วนบุคคลของเขาและเธอเหล่านั้นควรได้รับการปกป้องด้วย

การสำรวจเรื่องสิทธิความเป็นส่วนตัวใน 50 ประเทศทั่วโลก² พบว่า

“Privacy is a fundamental human right recognized in all major international treaties and agreements on human rights. Nearly every country in the world recognizes privacy as a fundamental human right in their constitution, either

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- 1 Business Ethics: Decision Making for Personal Integrity & Social Responsibility by Laura P. Hartman and Joe DesJardins, p. 337 (McGraw Hill, 2011)
- 2 Global internet Liberty Campaign, “Privacy and Human Rights: An International Survey of Privacy Laws and Practice, (1998).

explicitly or implicitly. Most recently drafted constitutions include specific rights to access and control one’s personal information.” ดังนั้น สิทธิส่วนบุคคลถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามหลักสากลที่ยอมรับกันมานานในประเทศ

การเติบโตอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ทำให้เกิดข้อเรียกร้องที่เพิ่มมากขึ้นในการปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวภายในสถานที่ทำงาน บางประเทศอย่าง เช่นนิวซีแลนด์และออสเตรเลียได้พัฒนาและกำหนดแนวทางที่มีความซับซ้อนในการจัดการประเด็นปัญหาสิทธิความเป็นส่วนตัวของปัจเจกชน ในขณะที่ประเทศทางตะวันตกอีกหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนากฎหมายให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

จากการรวบรวมเบื้องต้น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีดังนี้

1. ปฎิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

กล่าวถึงหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในมาตรา 12 ไว้ดังนี้

“No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy, family, home or correspondence, nor to attacks upon his honour and reputation. Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks.”

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ระบุไว้สอดคล้องกันว่า

“สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับการคุ้มครอง

การกลั่นแกล้งหรือเข่นแค้นหลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดโดยยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง

ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ซึ่งได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” (มาตรา 35)

3. พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

ใน มาตรา 24 เขียนไว้ว่า

“หน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตนแก่หน่วยงานของรัฐแห่งอื่น หรือผู้อื่น โดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือ ของเจ้าของข้อมูลที่ได้รับอนุญาตไว้ล่วงหน้าในขณะนั้นมิได้...”

4. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.

ร่างหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไว้ใน มาตรา 10 และกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีอำนาจประกาศกำหนดประมวลจริยธรรมเพื่อให้ธุรกิจหรือหน่วยงานที่มีข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตาม มาตรา 21 กำหนดให้ผู้ประกอบการทำประกาศการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล ณ สถานที่ทำการ นอกจากนั้นใน มาตรา 29 ห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไปนอกประเทศโดยมิได้รับความยินยอมจากเจ้าของ และมาตรา 30 ห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่ไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือมี แต่มีความเข้มข้นน้อยกว่าของไทย

โดยสรุป กฎหมายข้อบังคับส่วนที่เป็นรายละเอียดต้องครอบคลุมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ

1. มีการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลประเภทใดบ้าง
2. มีการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้อย่างไรบ้าง
3. ข้อมูลส่วนบุคคลของจะถูกมอบให้แก่ผู้อื่นหรือไม่อย่างไร
4. ความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล
5. การเข้าถึงและการแก้ไขข้อมูล
6. ประเด็นความเป็นส่วนตัวทางออนไลน์

ผลกระทบของเทคโนโลยีต่อคุณค่าความเป็นส่วนตัว

มีคำถามมากมายหลากหลายประเด็นตามมาจากเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การเก็บข้อมูลผู้สมัครก่อนที่จะเข้ามาทำงาน ความคาดหวังทั้งจากบริษัทและจากพนักงานในเรื่องการใช้เวลา การแบ่งแยกระหว่างการใช้เทคโนโลยีเพื่อทำงานและเพื่อส่วนตัว การดำเนินการโดยบริษัทเพื่อปกป้องสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา การวัดผลการปฏิบัติงานของพนักงานในหลายกรณีกิจการไม่ได้เตรียมตัวพร้อมรับความท้าทายจากเทคโนโลยีใหม่ ยกตัวอย่างเช่นกรณีของบริษัท Intel ซึ่งทำการไล่พนักงานที่ใช้ email ต่อว่าร้องเรียนเรื่องบางเรื่องภายในบริษัทออกไปสู่สาธารณชนภายนอก พนักงานคนดังกล่าวเลยกลั่นแกล้งทำให้ระบบ email ของบริษัทรวนจนเหตุการณ์ขยายวงเกิดเป็นข้อพิพาทฟ้องร้องเป็นคดีความในชั้นศาล

คำแนะนำในเรื่องนี้ คือ ธุรกิจควรพิจารณาตลอดทั้งกระบวนการ เช่น เริ่มจากการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน โดยปกติ ใบสมัครเข้าทำงานมักจะทำให้ผู้สมัครงานกรอกข้อมูลส่วนตัว ซึ่งผู้สมัครอาจมองว่าข้อมูลบางอย่างเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ยกตัวอย่างเช่น ท่านคิดว่าข้อมูลใดต่อไปนี้ที่บริษัท นายจ้างมีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้จากผู้สมัครเข้าทำงาน

- หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน
- ข้อมูลหลักฐานประวัติการถูกจำคุก
- ข้อมูลสุขภาพส่วนตัว
- สถานภาพโสด แต่งงาน โสด หม้าย หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่
- การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา
- ความผิดกฎหมายในเมือง
- พฤติกรรมรสนิยมทางเพศ
- สถานภาพการกู้ยืมเงิน หนี้สินส่วนตัว ประวัติการจ่ายคืนหนี้ในอดีต

หากพิจารณาตามร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ในมาตรา 9 ซึ่งระบุ

“ห้ามมิให้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิศาสนา หรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ประวัติสุขภาพ หรือข้อมูลอื่นใดซึ่งกระทบต่อความรู้สึกของผู้นั้น หรือประชาชนตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด โดยปราศจากความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่

- (1) กระทำเพื่อป้องกันเหตุอันอาจอันตรายเป็นต่อชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพของบุคคล
- (2) กระทำโดยองค์การที่ไม่แสวงหากำไร โดยข้อมูลดังกล่าวเกี่ยวข้องกับสมาชิกขององค์กรนั้น และได้แจ้งให้บุคคลนั้นทราบก่อนหรือในขณะที่เก็บข้อมูลว่าจะไม่เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวโดยไม่ได้ได้รับความยินยอม
- (3) กระทำเพื่อประโยชน์การศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์หรือสุขภาพโดยรวมของประชาชน

จะเห็นได้ว่าข้อมูลหลาย ๆ ประการนั้น ผู้สมัครเข้าทำงานสามารถอ้างสิทธิได้ว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยให้บริษัทนายจ้างทราบได้ ในทำนองกลับกันต้องพิจารณาทางด้านบริษัทนายจ้างด้วยว่ามีสิทธิที่จะเรียกขอข้อมูลใดบ้างในการรับสมัครบุคคลเข้าทำงาน ยกตัวอย่างเช่น บริษัทนายจ้างหลายบริษัทได้ทำการเก็บข้อมูลการใช้ Facebook การสนทนา การ post ข้อความของผู้สมัครเข้าทำงาน ซึ่งอาจมีผลต่อการตัดสินใจว่าจะรับผู้สมัครหรือไม่ กรณีเช่นนี้จะกระทำได้หรือไม่ และหากทำได้สามารถเก็บข้อมูลการใช้ Social Network ของผู้สมัครเข้าทำงานย้อนกลับไปได้กี่ปี

ปัจจุบัน บริษัทสามารถติดตามการทำงานของพนักงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีต้นทุนต่ำมาก จากการสำรวจบริษัทใหญ่ ๆ ในสหรัฐอเมริกาพบว่ามีการตรวจตราการใช้ internet การใช้ email การเก็บ file ข้อมูล การติดตามเนื้อหา รวมไปถึงบันทึกการสนทนาทางโทรศัพท์ของพนักงาน แม้ว่าบริษัทอาจจะมียุทธศาสตร์ห้ามพนักงานเข้าถึง Social Networking Sites อย่างเช่น Facebook MySpace

Twitter ในระหว่างเวลาทำงาน แต่พนักงานยังแอบทำอยู่ด้วยเหตุนี้ บริษัทจึงพึ่งพานำเอาการตรวจตรา online โดยเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามาช่วย พนักงานอาจไม่ทราบว่า การกดปุ่มเพื่อลบข้าง email ไม่ได้ทำให้ email และเนื้อหาในนั้นหายไป เพราะบริษัทสามารถดึงเอาข้อมูลใน email นั้นกลับมาได้อย่างง่ายดาย นี่คือช่องว่างทางความรู้ความเข้าใจเทคโนโลยีระหว่างบริษัทกับพนักงาน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่ง

ตัวอย่างภาคปฏิบัติ

ยูนิลีเวอร์ ประเทศไทย เป็นตัวอย่างกิจการหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญโดยกำหนดเป็นนโยบายการพิทักษ์สิทธิส่วนบุคคล หลักการ 5 ข้อนี้ต่อไปนี้เป็นวิธีการที่บริษัทแสดงออกถึงการให้ความเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคล (ปรับปรุงล่าสุด สิงหาคม 2555)

1. เราให้ความสำคัญกับความไว้วางใจจากคุณในการมอบข้อมูลให้กับเรา เราจะนำข้อมูลส่วนบุคคลของคุณไปใช้อย่างถูกต้องยุติธรรมและคู่ควรแก่ความไว้วางใจจากคุณเท่านั้น

2. คุณมีสิทธิที่จะได้รับทราบว่าจะนำข้อมูลของคุณไปใช้อย่างไร เราจะเปิดเผยกับคุณเสมอว่าข้อมูลจะถูกนำไปใช้ทำอะไรและโปร่งใสว่าเราเก็บข้อมูลอะไรไปบ้าง นำไปใช้

อะไร แบ่งปันกับใคร และคุณสามารถติดต่อใครได้หากคุณมีความกังวลใจ

3. หากคุณมีความกังวลใจว่าเรานำข้อมูลส่วนบุคคลของคุณไปใช้อย่างไร เรายินดีจะทำงานกับคุณเพื่อลดความกังวลใจให้คุณโดยเร็วที่สุด

4. เราจะทำทุกวิถีทางที่เหมาะสมเพื่อปกป้องข้อมูลของคุณไม่ให้ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด และเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ

5. เราจะปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อที่ว่าคุณว่าการปกป้องข้อมูล และเราจะทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ หากไม่มีกฎหมายว่าด้วยการปกป้องข้อมูล เราจะทำตามหลักการที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในด้านกวดขันข้อมูล

โดยสรุป สิทธิส่วนบุคคลในความเป็นส่วนตัว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณและทวีความสำคัญมากขึ้นในสังคมไทย กฎหมายข้อบังคับการกำกับดูแลต้องชัดเจนและวางกรอบกติกาส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายอย่างรอบคอบระมัดระวัง และต้องพิจารณาในทุกมิติทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อสร้างคุณภาพของความสัมพันธ์ผู้คนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์การประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัย (พ.ศ. 2556)

